

baĥâtu'l-Hanefiyye. Eserde fakihler dinde, mezhepte ve meselede müctehid olmak üzere üç tabakada değerlendirilmektedir (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4662; İstanbul Arkeoloji Müzesi Ktp., nr. 411). Bu eser Ahmed Neyle tarafından yanlışlıkla Taşköprizâde'ye nisbet edilerek yayımlanmıştır (Musul 1954, 1961). **5. Hâşiye 'ale'd-Dürer**. Molla Hüsrev'in eserinin hâşiyesidir (Bezazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1107, 1115). **6. Hâşiye 'ale'l-Keşşâf**. Zemahşerî'nin meşhur eserine hâşiyedir (Süleymaniye Ktp., Mihrişah Sultan, nr. 3913; Esad Efendi, nr. 1556/1). **7. Kaşide-i Mülemma'**. Altmış üç beyitlik bir na't olup Hasan Aksoy tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.). Ali Efendi'nin bunların dışında da hâşiye ve ta'likatları bulunmaktadır (eserlerinin tamamı ve diğer nüshaları için ayrıca bk. Aksoy, *Kınalizâde Ali Çelebi, Hayatı, İlmî Edebî Şahsiyeti Arapça Eserlerinin İstanbul Kütüphanelerinde Mevcut Yazma Nüshaları*, s. 8-43; *MÜİFD*, sy. 5-6 [1987-1988], s. 129-130).

BİBLİYOGRAFYA :

Âli Mustafa. *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 5959, vr. 405^b-406^b; *Kınalizâde, Tezkire*, II, 652-691, 779-783; ayrıca bk. neşredenin girişi, I, 8; Atâî. *Zeyl-i Şekâik*, I, 165-168; Kâtib Çelebi, *Mizânü'l-hak fi ihtiyârî'l-ehak* (nşr. Orhan Şaik Gökyay). İstanbul 1972, s. 19; *Sicill-i Osmâni*, III, 501; Sadeddin Nüzhet Ergun. *Türk Şairleri*, İstanbul 1936, I, 414-420; Ali Nihad Tarlan. *Divan Edebiyatında Muamma*, İstanbul 1936, s. 4-5; Mehmet Ali Aynî. *Türk Ahlakçıları*, İstanbul 1939, s. 81-87; Uzunçarşılı. *Osmanlı Tarihi*, II, 675-677; a.mlf.. *İlmiye Teşkilâtı*, s. 234; Hasan Aksoy. *Kınalizâde Ali Çelebi: Hayatı İlmî Edebî Şahsiyeti Arapça Eserlerinin İstanbul Kütüphanelerinde Mevcut Yazma Nüshaları* (lisans tezi, 1976). İÜ Ed. Fak.; a.mlf.. "Kınalizâde Ali Çelebi ve Müllemma' Na'tı", *MÜİFD*, sy. 5-6 (1988), s. 125-133; a.mlf.. "Kınalizâde Ali Çelebi", *TDEA*, V, 304-305; Ayşe Sıdika Oktay. *Kınalizâde Ali Efendi ve Ahlak-ı Alâî* (doktora tezi, 1996). MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ferid Kam. "Kınalizâde Ali Çelebi", *DEFM*, 1/4 (1332), s. 357-379; Abdülhak Adnan Adıvar. "Kınalizâde Ali Efendi", *İA*, VI, 709-711; Mehmed Çavuşoğlu. "Kınalizâde", *Eİ²* (İng.), V, 115-116; M. Tayyib Gökbilgin. "Edirne", a.e., X, 428.

HASAN AKSOY

KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ

(ö. 1012/1604)

Tezkiretü's-suarâ adlı eseriyle tanınan Osmanlı müellifi, şair.

953'te (1546) Bursa'da doğdu. Babası *Ahlâk-ı Alâî*'nin yazarı, Osmanlı şair ve devlet adamı Kınalizâde Ali Efendi'dir. Büyük dedesi Abdülkadir Hamîdî sakalina

kına yaktığından dolayı soyundan gelen aile de bu adla anılmıştır. Devrinin yüksek kültür ve ilim muhiti içinde yetişen Hasan Çelebi iyi bir öğrenim göyerek Ebûsuûd Efendi'den mülâzım oldu (973/1565-66). Ardından Bursa'da Veliyyüddinoğlu Ahmed Paşa (976/1568-69), Edirne'de Çuhacı Hacı (979/1571) ve iki yıl sonra İstanbul'da Eski İbrâhim Paşa medreselerinde müderrislik yaptı. İki yıllık bir mâzuileyin ardından Kasım Paşa (983/1575), bir yıl sonra Yeni Ali Paşa, ardından Bursa'da Sultâniye (988/1580), iki yıl sonra Sahn-ı Semân'dan birine, 993'te (1585) Yavuz Selim medreselerine ve bir yıl sonra da Süleymaniye'deki "ikinci medrese"ye müderris oldu. Müderrisliklerinin ardından Halep (999/1591), Kahire (1003/1594-95), bir yıl sonra Edirne, arkasından tekrar Kahire (1006/1597-98), bir yıl sonra Bursa, ardından Eyüp (1009/1600-1601), iki yıl sonra da Eski Zağra kadılıklarında bulundu. Mısır'da arpalık olarak verilen Reşid kasabasına yerleşti. Bir müddet sonra aynı yerde vefat etti (12 Şevval 1012 / 14 Mart 1604) ve oraya defnedildi. Edebiyata olan ilgisi yanında fıkıh, kelâm ve tefsir sahalarında da zamanının âlimleri arasında sayılan Hasan Çelebi şairliğinden çok nesirdeki ustalığı ile meşhur olmuştur.

Molla Hüsrev'in *ed-Dürer ve'l-gürer*'ine hâşiye yazdığı bildirilen Hasan Çelebi'nin bir divanı bulunmamakta, şiirlerine çeşitli mecmualarda rastlanmaktadır. Asıl şöhretini ise *Tezkiretü's-suarâ*'sı ile elde etmiştir. *Kınalizâde Hasan Çelebi Tezkiresi* olarak da anılan eser, Anadolu sahası Türk tezkireciliğinin beşinci örneği olup ele aldığı şair sayısı bakımından ikinci sırada yer alır. Müellifin III. Murad zamanında 994'te (1586) tamamladığı ve hocası Sâdeddin Efendi'ye (Hoca Sâdeddin) ithaf ettiği tezkirede nüshalara göre farklılıklar olmakla birlikte 600 civarında şair ve altı padişah ele alınmıştır (Kınalizâde, neşredenin girişi, I, 19). Başta zamanın padişahı III. Murad ile Hoca Sâdeddin'in anlatıldığı eser üç ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm şair padişahlara (II. Murad, Fâtih Sultan Mehmed, II. Bayezid, I. Selim, Kanûnî Sultan Süleyman ve II. Selim), ikinci bölüm şehzâdelere (Sultan Korkut, Sultan Cem, Sultan Mustafa, Sultan Mehmed ve Sultan Bayezid) ayrılmış, üçüncü bölümde şairler alfabetik olarak sıralanmıştır.

Hasan Çelebi tezkiresinde ağıdalı bir dil kullanmış ve bu şekilde inşadaki kabiliyetini gösterme imkânı bulmuştur. Dilinin sadeliğinden dolayı Latîfî'yi eleştiren Ha-

san Çelebi, Âşık Çelebi'ye göre daha isabetli görüşler belirtmiş, şairleri anlatırken onların sanattaki seviyelerine uygun bir üslûp kullanmayı başarmıştır. Çok geniş bir kültür çevresinde yetişmiş olmasından dolayı bilhassa kendi zamanında yaşayan şairler hakkında başka yerlerde bulunamayacak değerli bilgiler vermiştir. Yakınları hakkında tarafsız kalamayan Hasan Çelebi bilhassa babası Ali Çelebi'yi aşırı derecede övmüş, kardeşlerini de aynı şekilde ele almıştır. Edebiyat tarihi araştırmacılarının önemli kaynaklarından biri olan *Tezkiretü's-suarâ* döneminde çokça tanınmış ve yayılmıştır. Sadece İstanbul kütüphanelerinde altmış civarında yazma nüshası bulunan eser İbrahim Kutluk tarafından edisyon kritiği yapılarak iki cilt halinde yayımlanmıştır (Ankara 1978).

BİBLİYOGRAFYA :

Latîfî. *Tezkire*, s. 131; Âli Mustafa. *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 5959, vr. 474^a; *Künhü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (haz. Mustafa İsen). Ankara 1994, s. 313; Kınalizâde. *Tezkire*, neşredenin girişi, I, 7-34; Atâî. *Zeyl-i Şekâik*, II, 491; Riyâzî. *Riyâzü's-suarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 54^a; Rızâ. *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, nr. 243, vr. 15^a; Gibb. *HOP*, III, 19; Agâh Sırrı Levend. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, s. 280; Cahit Baltacı. *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul 1976, s. 524; a.mlf.. "Hasan Çelebi, Kınalizâde", *TDEA*, IV, 130-131; Theodor Menzel. "Kınalizâde", *İA*, VI, 711; Mehmed Çavuşoğlu. "Kınalizâde", *Eİ²* (İng.), V, 116.

MUSTAFA İSEN

KINIK

Selçuklu hânedanının mensup olduğu Oğuz boyu.

Kâşgarlı Mahmud Oğuz boyları listesinde ilk sırada yer verdiği, damgasını gösterdiği Kınıklar'ı çağının sultanlarının boyu olarak belirtir (*Divânü'lugâti't-Türk*, I, 55). Fahreddin Mübârek Şah'ın *Târîh*'indeki (s. 47) Türk toplulukları listesinde ise Kınıklar'ın adı harekelenmiş şekilde yer alır. Reşidüddin Fazlullah'ın eserindeki tam ve ayrıntılı liste, aynı zamanda Oğuz boylarının İslâmiyet'ten önce Yavkuylar devrinde sahip oldukları siyasî ve içtimâî mevkilerine göre tertip edilmiş görünüyor. Bu listede Kınık boyuna listenin sonunda yirmi dördüncü sırada yer verilmiş, İgdir, Büğdüz ve Yıva boylarıyla birlikte Deniz Han'ın oğulları arasında gösterilmiştir. Ayrıca burada Kınık'ın "her yerde yüce" mânasını taşıdığı, ülüşünün "aşığlı" (koyunun but kısmı) ve onkunu-